

Ấm nhá-c Phá-t giÁo Á'á»“ng hÃ nh cÃ1ng Ấøm nhá-c dÃçn tá»™c

Ấ-Ấng gÁp cá»§a GSTS. Trá°§n VẢfn KhẢ^a
11/05/2017

Ấm
nh-c Ph-t giáo Ông hành cùng âm nh-c dân tÙc

*

GSTS. Tr§n V n Khê

Chúng ta

ang sNng trong những ngày rÙn ràng cçạ jì IẢ Ph-t
£n, mÙt IẢ hÙi v n hóa tâm linh mang t§m thç giÙi.
Nhân dẾp này, tôi xin l°ác ghi mÙt sN nh-n xét vẢ sñ
liên quan giĩa âm nh-c Ph-t giáo và âm nh-c dân tÙc,
xem nh° góp mÙt bông hoa nhĩ kính mềng ngày IẢ hÙi tôn
giáo trÍng jì mà c£ n°Ùc ang nô néc ón mềng.

Nét

-c thù cçạ âm nh-c Ph-t giáo

Tr°Ùc

hçt, iẢm Ùc áo cçạ âm nh-c Ph-t giáo là không
hẢ có khuôn m«u cN Ēnh. Xuýt phát tìj m Ù vÙi
cách tán tăng theo truyÁn thNng Veda, nh°ng nh-c Ph-t
giáo ß tềng quNc gia Áu °ác b£n Ēa hóa theo
tính cách -c thù cçạ mxi n°Ùc và th°Ýng °ác
thẢ hiçn theo âm nh-c truyÁn thNng cçạ nìj ó. Cùng
mÙt bài kinh mà nét nh-c thay Òi tùy quNc gia, tùy
tr°Ýng phái, th-m chí tùy tềng vùng. Ch°ng hìj cùng
niçm tên Ph-t A Di à mà hai miÁn Nam B̄c ß n°Ùc ta
niçm khác nhau, theo thang âm içu théc câu hát ru cçạ
mxi miÁn; còn tìj Hong Kong hay Singapore thì t ng ni çm
theo thang âm nh-c Qu£ng ông.

Ngoài

ra, nh-c Ph-t giáo luôn luôn liên quan çn các nghi théc
hành IẢ, nh° nghi tìçt tìj chùa (ba thÝi kính sáng, tr°a,
chiÁu), nghi tìçt trong tang ma, trong IẢ hÙi tôn giáo IÙn
nh° Ph-t £n, Vu Lan...

Nh-c

Ph-t giáo lìj -t trÍng tâm vào thanh nh-c hìj khí
nh-c. Ngoài phong cách tăng và tán quen thụÙc trong các
cuÙc IẢ tç, còn có trì, niçm, bìch, x°Ùng, thĒnh,
Íc, hồ, tùy theo lojì kinh hay trình tñ cçạ mÙt thÝi
kinh.

Quá

trình phát triẢn âm nh-c Ph-t giáo Viçt Nam

jò

Ph-t vào n°Ùc ta tề rýt sÙm, nh°ng phát triẢn rñc
rá nhýt là vào thç kç X vÙi triÁu Lý. Trên những
phìçn á cçạ chân cÙt chùa Ph-t Tích (B̄c Ninh) - mÙt
trong những di tích Ph-t giáo tiêu biẢu cçạ thÝi Lý -
có chìj kh̄c họa sen cùng hình đàn nh-c công ang tçu
nh-c dân tÙc, vÙi ý ngh)a h°Ùng d«n chúng sinh vào
con °Ýng cçạ jò pháp.

Theo

nhà nghiên cứu Tr§n ình Sìj, thÝi kó ó các vua
th°Ýng cýt chùa tr°Ùc khi xây dñg cung içn, và đàn
nh-c tôn giáo cing có thẢ Ông thÝi dùng cho đàn nh-c
cung ình. iẢu này cho thçy, tề thÝi nhà Lý âm nh-c

Ph-t giáo ă có liên quan m-t thiét vŭi âm nhĩc dân tŭc.

ĩn
 Ýi nhà Trŕn, Ph-t giáo v«n ăc xem là quŕc giáo và tĩp tác thŕi kó phŔn thĒnh. Theo sí sách, khi Thăng hoàng Trŕn Nhân Tôn qua Ýi ̢ núi Yên Tí vào n m 1308, hĩa cŕt cça ngài ăc mang vÁ kinh s°, sau ó triÁu ình rŔc vÁ chôn ̢ Phç Long Hŕng (Thái Bình). Bá tánh nghe tin ỹy ă cùng nhau tả t-p ŕy ngh't chung quanh cung iÇn Á tiÁn ăa linh cũu vĒ vua anh minh. Thỹy khó lòng xua dân giãn ra, mŭt vĒ quan là TrĒnh Trĩng Tí ngh) ra cách t-p hãp quân s) và cho hát bài Long ngâm tĩi sân Thiên Trì Á thu hút thiên hĩi lĩi nghe, nhŕy ó mŭi có thÁ di quan. Long ngâm là bài nhĩc dùng trong chùa vào nhĩng ngày IÁ Iŭn, cho thỹy trong cung ình lúc bỹy giŕy r†t thŔng sí dăng nhĩc Ph-t giáo.

ĩn
 Ýi nhà Lê, n m 1437 vua Lê Thái Tôn giao cho NguyĂn Trăi và Lŕng ng Ēnh nhĩc IÁ, nhŕng do quan iĂm vÁ Nhã nhĩc b†t Ŕng nên NguyĂn Trăi dăng sŭ thoái thác. Vì thĩ, Nhã nhĩc nhà Lê Áu do mŭt tay hoĩn quan Lŕng ng phĩng theo quy chĩ nhĩc cung ình nhà Minh. Âm nhĩc Ph-t giáo cĩng vì thĩ mà ĩng xuŕng.

Qua
 Ýi nhà NguyĂn, cĩng không nghe nhĩc ĩn nhĩc Ph-t giáo trong các quyĂn Lê TriÁu Hŭi iĂn, LĒch triÁu hĩĩn chŕng loĩi chí và Khâm Ēnh ĩi Nam hŭi iĂn sŕi IÇ.

Tuy
 không ăc coi trĩng ̢ các Ýi vua sau, nhŕng nhĩc Ph-t giáo v«n ăc sí dăng nghiêm túc trong nhà chùa. Các cách tán táng v«n bĒo tŔn theo âm hŕng tĒ thŕi xa xŔa và ăc phát triĂn ngày càng phong phú.

Sang
 thŕi kó c-n ĩi, có vài sŕ thay Ŕi trong tinh thŕn giĒn đĒ hóa nghi thĒc Ph-t giáo, mà ăng lŕu ý là nhĩng thay Ŕi trong nhĩng dân nhĩc IÁ miÁn Nam vŭi viÇc sí dăng hai nhĩc khí nŔc ngoài là ghita phĩm lõm và organ Á phả hĩa theo nhĩng bài tán trong các IÁ hŭi. àn ghita phĩm lõm, vŕn thông dăng trong nhĩng dân nhĩc tài tí cĒi lŕng, tuy ă ăc ViÇt Nam hóa nhŕng âm sĒc sôi ũng cça nó không mang lĩi không khí trang nghiêm cŕn thiét trong IÁ hŭi tôn giáo. Riêng àn organ còn làm cho bĒn sĒc dân tŭc bĒ lu mŕy hĩn nĩa. Chúng ta ĩng quên âm nhĩc Ph-t giáo r†t gŕn giĩ vŭi v n hóa dân tŭc.

Liên
 quan m-t thiét giĩa âm nhĩc Ph-t giáo và âm nhĩc dân tŭc

Âm
 nhĩc Ph-t giáo có khá nhiÁu iĂm tŕng Ŕng vŭi âm nhĩc truyĂn thŕng, tĒ nét nhĩc, thang âm, iÇu thĒc, tĩt t†u ĩn nhĒp phách, chĒ khác nhau vÁ mắc ích. Âm nhĩc truyĂn thŕng giúp ngŕy nghe thŔng thĒc nghç thu-t, còn âm nhĩc Ph-t giáo nh±m mang lĩi cho ngŕy nghe (hay ngŕy íc) mŭt trĩng thái tâm hŔn an tĒnh, thanh thĒn hŕu thỹu cĒm giáo lý nhà Ph-t. Nhĩc Ph-t

giáo h°Ũng nŨi, trong khi nhĩc nghÇ thu-t h°Ũng ngoji. Nh°ng không phĐi vì thç mà âm nhĩc Ph-t giáo không mang tính chĐt nghÇ thu-t. Nét nhĩc và cách tán các bài nh° Đ°ing chi tĐnh thçy (Nhành đ°ing liÁu rĐi n°Ũc cam IÓ xuŨng trĐn), Tào khê (N°Ũc trong suŨi) rĐt phong phú và tinh vi.

VÁ

nhĩc khí, ngoài mùt sŨi dđng cả -c thù nh° mō gia trì, chuông gia trì, ©u, mùc bĐng, thì trong Ph-t giáo cing sí dđng các nhĩc khí truyÁn thŨng dân tŨc nh° àn nhĐ, àn nguyÇt, kèn, trŨng phách.

VÁ

bài bĐn thì nhĩc IÁ dùng trong Ph-t giáo giŨng nh° nhĩc IÁ dùng trong cung ình và ngoài dân gian, ngoài mùt vài bài bĐn -c biÇt nh° bài TrŨng bát nhã.

Thang

âm iÇu théc hĐu nh° giŨng nhau hoàn toàn, ngoji trẻ tíçt tĐu trong các bài tán theo truyÁn thŨng miÁn Trung có những nhĐp -c biÇt cho các iÇu tán rĐi, tán xĐp, tán trĐo vŨi cách nhĐp tang, mō khác nhau.

Đnh

h°Đng qua lĐi giĐa âm nhĩc Ph-t giáo và nhĩc truyÁn thŨng

Nhĩc

Ph-t giáo chĐu Đnh h°Đng cçạ âm nhĩc truyÁn thŨng rõ nhét là trong cách niÇm và tăng kinh mang âm h°Đng cçạ tíçng hát ru tềng miÁn.

Thông

th°Ýng trong các IÁ hŨi IŨn cçạ Ph-t giáo luôn sí dđng dàn nhĩc IÁ trong dân gian, -c biÇt theo truyÁn thŨng miÁn Trung là hai dàn Đi nhĩc và tíÁu nhĩc trong cung ình thân nhĐ lĐi. MŨt vài truyÁn thŨng Ph-t giáo Đ TiÁn Giang có những cách tán dùng hĐi và nhĐp cçạ IŨi hát Khách cçạ hát BŨi, chĐ khác nhau trong cách dùng m«u âm Đ những chĐ phĐi luyçn láy.

MŨt

sŨi thang âm iÇu théc trong âm nhĩc truyÁn thŨng °ăc các nhà s° sí dđng Á -t những bài tán. HĐi thiÁn trong Ph-t giáo có cĐu trúc âm thanh nh° hĐi nhĩc, hĐi hĐi cçạ miÁn Nam, nh°ng tíçt tĐu ch-m hĐn. HĐi ai cçạ nhĩc Ph-t giáo giŨng nh° những iÇu ai dùng trong nhĩc IÁ hay cĐi l°ing tài tí, nh°ng Đn giĐn hĐn.

Cách

v-n hành giai iÇu trong âm nhĩc truyÁn thŨng cing °ăc các nhà s° áp dđng Á làm cho phong cách tán tđng °ăc phong phú hĐn.

Ng°ăc

lĐi, âm nhĩc Ph-t giáo cing giúp ích và làm giàu thêm cho âm nhĩc dân tŨc. Nhĩc Ph-t giáo có phong cách thài (cách iÇu hóa ngôn ngữ theo những chỉ nhĩc trong thang âm ngĐi cung mà không chú trĐng çn sŨi lên xuŨng a đĐng cçạ nét nhĩc) mà các ca công trong cung ình ã v-n dđng vào trong các ca ch°ing, nh° nh-n Đnh cçạ cả LĐ Thi, mùt nhĩc công dân nhĩc cung ình ngày x°a.

HĐi

thián vŭi tĩt tĩu khoan thai, nghiêm trang trong nhĩc Ph-t giáo có thÁ dùng Á ngâm nhĩng bài thi, bài kÇ có thián vĒ, em lĩ tâm bình an cho ng°Yĩ nghe.

VÁ

m-t tĩt tĩu, nhĩc dân tŪc chÉ có nhĒp hai, nhĒp t°, nhĒp tám, nhĒp m°Yĩ sáu mà không có nhĒp ánh theo chu kó nh° trong các bài tán cça Ph-t giáo. Truyán thŃng Ph-t giáo mián Trung có nhĩng tĩt tĩu -c thù rĩt tinh vi vŭi nhĒp tán rĩ, nhĒp tán s¶p, tán trĩo. ây là óng góp cça nhĩc Ph-t giáo làm giàu thêm tĩt tĩu cho âm nhĩc dân tŪc.

Ngoài

ra iÇu múa cung ình Lắc cúng hoa ng (múa òn) chính là phĩng theo iÇu múa lắc cúng trong Ph-t giáo khi dâng h°ĩng, ng, hoa, trà, qu£, thĩc. Ho-c iÇu múa ỹu chỉn thŃng Ph-t trong cung ình cĩng tē mùt iÇu múa trong chùa mà ra.

LĒch

sĩ Ph-t giáo lĩ là Á tài cho âm nhĩc kĒch nghÇ dân tŪc, ch³ng hĩn sĩ tích Ph-t Bà Quan Âm làm Á tài cho vĩ chèo Quan âm ThĒ Kĩnh, ho-c cuŪc Ýĩ éc Ph-t Thích Ca tēng là Á tài cho nhiÁu vĩ c£i l°ĩng và phim £nh.

Tóm

lĩ, âm nhĩc, v n hóa cĩng nh° ngôn ngữ Ph-t giáo giúp cho âm nhĩc, kĒch nghÇ truyán thŃng dân tŪc có thêm nhiÁu yçu tŃ Á làm giàu và phát trián.

*

**

Trong

lĒch sĩ hàng ngàn n m Óng hành vŭi âm nhĩc dân tŪc, d«u trĒi qua nhiÁu thĒnh suy nh°ng âm nhĩc Ph-t giáo v«n giữ gìn nhĩng giá trĒ tinh thŃn truyán thŃng. ãng sau các nghi théc tôn giáo là tâm linh dân tŪc, do ó chúng ta òng vì sĩ tĩc lĩ trong tŌ chéc hay biÁu dián mà làm mĩt i cái hŌn cça b£n s-c v n hóa.